

VENAGA KATTA MIQDORDAGI SUYUQLIKLARNI
TOMCHILAB YUBORISH

*Farg'ona shahar Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi
Hamshiralik ishi kafedrasi o'qituvchisi
Rashidova Naimaxon Muhammadovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Venaga katta miqdordagi suyuqliklarni tomchilab yuborish to'g'risidagi masalalar aytib o'tilgan..

Kalit so'zlar: osmotik bosim, venapunksiya, sistema, flakon, tomizg'ich, vena trombozi, eritma, tromboflebit, infiltrat.

Intravenous administration of large amounts of fluids.

Annotation: This article describes the issues of intravenous administration of large amounts of fluids.

Keywords: osmotic pressure, venipuncture, system, vial, dropper, venous thrombosis, solution, thrombophlebitis, infiltrate.

Tomchilab yuborish usuli organizmning kasallikka qarshiligini tezda oshirish yoki unda yig'ilib qolgan zaharlarni chiqarib tashlash zarur bo'lganda katta miqdordagi suyuqliklarni (kuniga bir necha litrgacha) kiritish talab etilganda qo'llaniladi. Kiritiladigan suyuqliklarning tarkibi qonning osmotik bosimini o'zgartirmaydigan, tarkibida kuchli ta'sir qiladigan vositalar bo'lmagan, qunt bilan sterilizatsiya qilingan va 40°C gacha isitilgan bo'lishi kerak. Venaga dorilar quyish uchun zarur asboblari: shisha idish va tomchilab dori quyish uchun sistema, qon to'xtatuvchi 1-2 qisqich, vintli qisqich, venalarni punksiya qilish uchun turli kalibrdagi 3-4 ta ignalar, tomizg'ichdan pastga, sistemaga havo kirishini o'z vaqtida payqash va havo emboliyasiga yo'l qo'ymaslik uchun tekshirish oynasi kiritilishi shart. Rezina naychalarni shisha qismlariga zich qilib kiygizish lozim. Sistema (ampula yoki flakon,

tomizg'ich, rezina naychalar) hech qayerdan suyuqlik chiqarmasligi yoki havo tortmasligi, ya'ni germetik bo'lishi kerak. Dori quyish sistemalari odatda oldindan tayyorlab qo'yiladi va yig'ilgan holda, har bir sistemani alohida choyshabga o'rab, avtoklavda sterillanadi. Sistema sterillangandan so'ng 1-2 kungacha yaroqli bo'ladi. Bir marta foydalaniladigan sistemalar qon, qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar, gipertonik va dori eritmalarini quyish uchun tobora keng qo'llanilmoqda. Sistemalar toksinsiz plastmassadan tayyorlanadi, tayyorlab chiqargan zavod tomonidan sterillanadi va seriyasi hamda sterillangan kuni ko'rsatilgan steril o'ramda chiqariladi. Bu sistemalar rezina qopqoq bilan berkitilgan flakonlardan bir marta dori quyish uchun mo'ljallangan. Sistema havoni flakonga tushirish uchun ignasi bo'lgan kalta naycha va tomizg'ichli uzun naychadan iborat. Kalta naychaning bir uchida igna, ikkinchi uchida changni tutib qolish filtri bor. Uzun naychaning bir uchida flakonning rezina qopqog'ni teshish uchun igna, ikkinchisida - venaga kiritiladigan ignaga boradigan kanyulya bo'ladi. Ignalar maxsus qalpoqchalarda saqlanadi. Sistemani qo'llashdan avval o'ram paketining zichligi va qalpoqchadagi ignalarning bus-butunligi tekshiriladi. Sistema o'ram paketi yirtib ochiladi va uni qalpoqchalari va ignalarini bo'shatmay turib chiqariladi. Flakon ichidagi modda aralashtirilgandan so'ng qopqog'ini spirt yoki yod bilan artiladi va ignani imkon boricha qopqoq ichkarisiga kiritiladi. Ignaning tarmoq naychasini flakon devoriga parallel holda mahkamlanadi. Tomizg'ichga yaqin igna ozod qilingandan so'ng uni ham qopqoq orqali flakonga kiritiladi, bunda sistemani tomizg'ichdan yuqori paketdagi plastinkasimon qisqich bilan berkitiladi. Flakonning tubi yuqoriga ko'tariladi, shtativga o'rnatiladi va odatdagicha sistema to'ldiriladi. Tomizg'ichni kapron filtri yuqorida, tomizg'ich va naychasi esa pastda turadigan qilib yuqoriga ko'tarib filtrdan va tomizg'ichdan havoni siqib chiqariladi. Yuboriladigan eritma bilan tomizg'ich yarmigacha to'ldiriladi, so'ngra u pastga tushiriladi va eritma ignadan oqim bo'lib tushgunga qadar qalpoqchani olib, naychaning quyi bo'limidan siqib chiqariladi. Naychaga igna

oldidan qisqich qo'yiladi. Punksiya qilishdan oldin teriga spirt surtiladi yoki uni efir moyi bilan yog'sizlantiriladi, venani punksiya qilish to'g'ri bajarilgan bo'lsa (qonning igna orqali o'tishi), sistema igna bilan tutashtiriladi va venaga eritma yuboriladi. Suyuqlikning teri ostiga tushmayotganligi bir daqiqa mobaynida kuzatib boriladi (bu holda oz-moz shish paydo bo'lishi mumkin), so'ngra ignani vena yo'li bo'ylab yopishqoq plastir bilan mahkamlanadi, punksiya sohasiga esa steril salfetka yopib qo'yiladi. Eritma yuborish vaqtida sistemani doimo kuzatib borish lozim. Eritmani oqim bilan ham yuborish mumkin. Oqim bilan yuborish (ko'pi bilan 500 ml suyuqlik) aylanib yuradigan suyuqlik hajmini tez to'ldirish zarur bo'lib qolganda (operatsiya vaqtida ko'p qon yo'qotish, shok yoki kollapsda) qo'llanadi. Suyuqlik haroratini 40°C atrofida tutib turish uchun suyuqlik oqib keladigan rezina naychaga issiq suvli isitgich qo'yiladi va uning sovib qolmasligi kuzatiladi. Venaga tomchilab dori yuborish uzoq muddat davom etadi, shuning uchun bemorni qulay vaziyatda chalqancha yotqizish, sanchish joyini yumshoq bint bilan bog'lash va tirsak venasidan kichikroq kalibradagi venani (oyoq panjasi venalari yoki qo'l kaftining orqa yuzasi venalari) tanlash kerak. Zarur malaka yetishmasligi, ignani tomir bo'shlig'iga shoshib kiritish, jgutni noto'g'ri bog'lash, uchi to'mtoq igna ishlatish nohush asoratlarga sabab bo'lishi mumkin. Tibbiyot hamshirasi har qanday inyeksiyani o'tkazishdan oldin dori o'ramidagi yozuvga ahamiyat berishi va o'qib chiqishi lozim. Dori solingan quti, ampula hech qanday yozuvsiz yoki uni o'qib bo'lmasa, bunday ampula ishlatishga yaroqsiz hisoblanadi. Eritma yuborish vaqtida sistemani to'g'ri ishlashini kuzatib turish lozim: bog'lam eritmadan ho'l bo'lmaganini, suyuqlikning venadan tashqariga tarqalib ketishi tufayli dori yuborilgan joyda shish paydo bo'lmaganini, sistema naychalari buralib qolishidan yoki vena tiqilib qolishidan suyuqlik oqimi to'xtab qolmaganini tekshirib ko'rish zarur. Vena trombozi tufayli suyuqlik oqimi to'xtab qolganda sistemada bosimni oshirish yoki kanyulyani tozalashga urinish mumkin emas, balki boshqa venada yangi venepunksiya yoki veneseksiya qilib, mualaja davom ettiriladi. Tomchilab dori quyish

vaqtda venaga biror dorini yuborish zarur bo'lib qolganda sistema naychasiga yod nastoykasi surtiladi va shprisga tortilgan dori vositasi shu joydan yuboriladi. Agar asta-sekin yuborish lozim bo'lsa, uni tomchilab yuborish uchun eritmali idishga kiritiladi. Tibbiyot hamshirasi dori moddasi quyish vaqtda shuningdek u tugallangandan keyin bemor o'zini qanday his qilayotganligi (uning tashqi ko'rinishi, pulsi, nafas tezligi) bilan qiziqishi lozim. Dori yuborishni boshlashdan oldin, bemordan shu preparatni qanday qabul qilishi haqida surishtirish lozim, chunki uni qo'llash allergik reaksiya qo'zg'atishi mumkin.

Venepunksiyalarda, venaga inyeksiya qilishda va suyuqlik quyishda yuz beradigan asoratlar.

1. Vena teshilgan joyda anchagina qon quyilib qolsa, og'riydigan shish paydo bo'lib, bu sohadagi vena devorlari yallig'lanishi, uning bo'shlig'i esa tromb bilan bekilib qolishi (tromboflebit) mumkin.

2. Venani teshish vaqtda ba'zan spazm paydo bo'lishi sababli venaga dori quyish vaqtincha mumkin bo'lmay qoladi.

3. Venepunksiya qilish muvaffaqiyatsiz chiqqanda, yuborilayotgan dori eritmasining bir qismi venani o'rab turgan teri osti yog' to'qimasiga tarqalib ketishi mumkin. Bu eritmaning miqdori kam bo'lsa va u to'qimalarga unchalik ta'sir qilmasa, og'riqning muddati va kuchi ham sust bo'ladi. Bordinyu, vena atrofidagi to'qimalarga kuchli ta'sir qiladigan moddadan ko'p miqdorda tushgan bo'lsa, to'qimalar halok bo'lishi, nekroz avj olishi mumkin.

4. Punksiya vaqtda nerv stvollari shikastlanishi (punksiya qilishda ishlatiladigan igna yoki ta'sirlantiradigan eritmadan) va yetgan shikast darajasiga qarab falaj bo'lib qolishi mumkin.

5. Muvaffaqiyatsiz chiqqan punksiyada o'tkir dori vositasi arteriya sohasiga tushib qolishi mumkin, bunda uning devori nekrozga uchraydi, bo'shlig'ida esa tromb hosil bo'ladi va bu sohada qon aylanishi buzila boshlaydi. Keyinchalik o'sha joyda nekroz boshlanadi. Agar venepunksiya vaqtda yuborilayotgan dori tasodifan arteriyaga tushib qolsa, o'sha joyda shu

zahotiyoq og'riq va shish paydo bo'ladi. Shu tomondagi qo'l ko'karadi va muzdek bo'lib qoladi, dori yuborilgan joydan pastroqda puls yo'qoladi. Bu holda jarrohlik usuli qo'llaniladi.

6. Havo emboliyasi venaga eritma quyish usulining buzilishi natijasida yuzaga kelib, havoning miqdori, qanchalik tez kirganligi va qon oqimi bilan qayerga borib qolganiga qarab, turli xil o'zgarishlarga sabab bo'lishi mumkin. Havo emboliyasidan bemor o'lishi ham mumkin.

Venaga tomchilab dori moddalarini yuborish texnikasi.

Tibbiy hamshira quyidagilarni bilishi kerak:

- tomchi dori moddalarini yuborish maqsadi;
- tomchi dori moddalar vositasi;
- sistema yig'ish;
- terminlarni: infuziya, intoksikadiya, dezintoksikatsiya, diurez, emboliya, suv muvozanati;

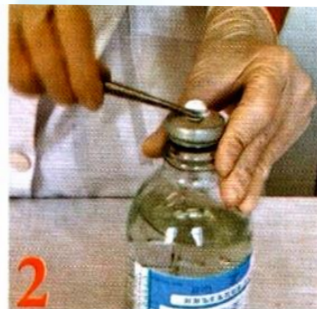
- dori moddalarini yuborish tezligi;
- tomchilatib dori yuborishda uchraydigan asoratlar;

Tibbiy hamshira quyidagilarni bajarishi kerak:

- antiseptika qoidalariga rioya qilish;
- sistemani zararsizlantirish;
- muolaja vaqtida, muolajadan so'ng bemor ahvolini kuzatish;
- asoratlarda birinchi yordam ko'rsatish.

Керак анжомлар

Флакониинг алюминий қоққонинг
пинцет билан очип

Резина тикичини спирт билан аргини

Система пакетини очип

Системанинг проксимал учи билан флакон
тиковини тешип

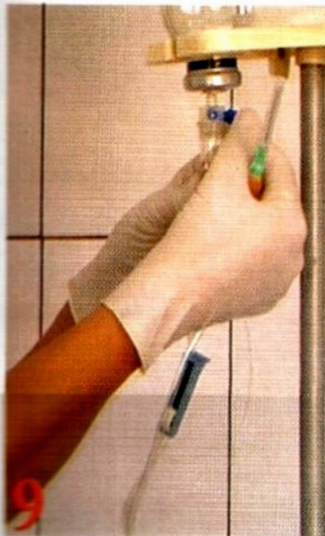
Ролликли қисқичини беркитиш

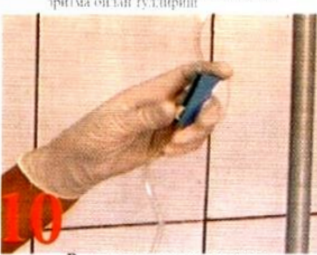
Флакони тугтарини ва штативга осип

Система филтратини босиб, ярмичани
эригма билан тугдирш

Система ҳавоўтқазгичини очип

Ролликли қисқичини очип

Системани эригмага тугдирш

Штатив

Системанинг дистал қисми

Tomchilatib dori moddasini yuborish uchun
sistemani tayyorlash va yig'ish

Harakat algoritmi:

1. Qo'l yuviladi, quritiladi va qo'lqop kiyiladi.
2. sistema, flakonda dori moddasi, 70% li spirt, stiril paxta sharchalar, lotok pinset, qisqich, qaychi, shtativ, tibbiy rezina, leykoplastir tayyorlanadi.
3. Vrach ko'rsatmasi, dori moddasi va dozasi tekshiriladi.
4. Pinset yoki qisqich yordamida flakon ochiladi.
5. Flakon qopqog'i spirt bilan zararsizlantiriladi.
6. Tampon flakon qopqog'ida qoldiriladi.
7. Qaychi yordamida paket ochiladi.
8. Paketdan havo o'tkazgich chiqariladi.
9. Havo o'tkazgich flakonga kiritiladi.
10. Havo o'tkazgichning bo'sh uchi rezina bilan mahkamlanadi.
11. Tayyorlangan igna flakonga kiritiladi.
12. Qisqich bilan berkitiladi.
13. Flakon shtativ o'rnatiladi.
14. Dori moddasi bilan filter yarmigacha to'ldiriladi.
15. Igna qopqog'i ochiladi va pastga engashtiriladi.
16. Qisqich asta-sekin ochiladi va dori moddasi tushadi.
17. Dori moddasini yuborish tezligi aniqlanadi.
18. Qisqich yordamida qisiladi.
19. Ignaga qopqoq kiygiziladi va shtativga ilib qo'yiladi.
20. 3 ta leykoplastir bo'lakchasi tayyorlanadi va shtativga yopishtirib qo'yiladi.
21. Lotokda steril paxta sharchasi va spirt tayyorlab qo'yiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hamshiralik ishi asoslari K.U. Zokirova
2. Bemorlarni uyda vashifoxonada parvarish qilish F.G. Nazirov

3. Umumiy amaliyot hamshiralari uchun amaliy ko'nikmalar to'plami A.Godoev
4. Hamshiralik ishi asoslari Q.S.Inomov
5. Hamshiralik protakollari

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Axmedov SH.A. «Anatomiya i fiziologiya s patologicheskimi osnovami». Toshkent, Tasvir nashriyoti, 2009 god.
2. Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A. «Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O'zbekiston milliy entsiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.

Internet saydlari:

www.ziyouz.com

www.medical.uz